

Wstęp

Już w XIX wieku Abraham Lincoln słusznie zauważył, że spór jest problemem, który należy rozwiązać, a nie walką, którą trzeba wygrać. Jedną z instytucji, które pozwalają na rozwiązanie sporu jest mediacja, której istota polega na samodzielnym rozwiązaniu sporu przez strony, bez udziału sądu, w obecności bezstronnej osoby trzeciej.

Mediacja, jako alternatywna metoda rozwiązywania sporów, została wprowadzona do postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy i lekarzy dentyistów w drodze ustawy z dnia 2 grudnia 2009 r. o *izbach lekarskich*¹ (dalej: u.i.l.). Lekarze i lekarze dentyści, jako osoby wykonujące zawód zaufania publicznego, podlegają odpowiedzialności zawodowej za naruszenie zasad etyki lekarskiej oraz przepisów związanych z wykonywaniem zawodu lekarza. Piecza nad należyтым wykonywaniem zawodu sprawowana jest przez samorząd zawodowy. Instrumentem pozwalającym na sprawowanie pieczy nad należyтым wykonywaniem zawodu jest odpowiedzialność zawodowa. Postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy prowadzone jest przez rzeczników odpowiedzialności zawodowej oraz sądy lekarskie. Dzięki wprowadzeniu do ustawy z dnia 2 grudnia 2009 r. o *izbach lekarskich* instytucji mediacji ustawodawca przewidział, że spory w sprawach z zakresu odpowiedzialności zawodowej mogą być rozwiązywane także przez uczestników postępowania. Warto zauważyć, że wcześniejsze akty prawne regulujące problematykę postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy nie przewidywały możliwości skierowania sprawy do postępowania mediacyjnego. W zakresie odpowiedzialności zawodowej lekarzy, należy spostrzec, że utrzymuje się duża liczba skarg kierowanych do rzeczników w całym kraju – w ciągu jednego roku wpływa około 3000 skarg. Utrzymuje się znaczna liczba wniosków o ukaranie kierowanych przez rzeczników odpowiedzialności zawodowej do sądów lekarskich – można dla przykładu wskazać, że w 2017 roku rzecznicy skierowali 311 wniosków, w roku 2018 do sądów lekarskich trafiły 483 wnioski, w roku 2019 skierowano 478 wniosków, natomiast w roku 2020 skierowano 398 wniosków. Znaczna

¹ Ustawa z dnia 2 grudnia 2009 r. o *izbach lekarskich*, Dz.U.2021.1342 t.j.

liczba postępowań prowadzonych przez rzeczników odpowiedzialności zawodowej skłania do rozważań dotyczących możliwości wykorzystania alternatywnych metod rozwiązywania sporów, w tym mediacji, w postępowaniu w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy. Dlatego też uważam, że tytułowe zagadnienie jest aktualnym i ciekawym obszarem badawczym.

Wybór tematu podyktowany był moimi doświadczeniami zawodowymi zdobytymi w pracy w obrębie samorządu zawodowego lekarzy i lekarzy dentyistów od 2014 r., rozmowami i konsultacjami z rzecznikami odpowiedzialności zawodowej, członkami sądów lekarskich oraz pacjentami, a także wykonywaną działalnością dydaktyczną i pracą ze studentami. Okazuje się, że postępowanie mediacyjne wiąże się z wieloma korzyściami zarówno po stronie pokrzywdzonych pacjentów, jak i obwinionych lekarzy. Pacjentowi pozwala na wyrażenie emocji związanych ze sporem, przedstawienie swojego punktu widzenia, a także wypracowanie niestandardowego rozwiązania, takiego, które nie byłoby możliwe w postępowaniu przed sądem lekarskim. Jako przykład można wskazać zobowiązanie lekarza do naprawienia szkody, pokrycie kosztów dalszego leczenia, zagwarantowanie kontynuacji leczenia przez innego specjalistę. Warto podkreślić, że często źródłem konfliktu jest brak prawidłowej komunikacji, słowa wypowiedziane przez lekarza pod wpływem stresu, emocji. W takich sprawach stworzenie przez mediatora płaszczyzny pozwalającej stronom na polubowne rozwiązanie sporu, oparte na dyskusji, rozmowie, wysłuchaniu pozwoli na szybsze zakończenie sprawy, satysfakcjonujące obie strony.

W niniejszej pracy, skoncentrowałam się na kilku, moim zdaniem najistotniejszych kwestiach tematu.

Problematyka wykorzystania mediacji w postępowaniach w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy i lekarzy dentyistów skłania do rozważań teoretycznych, w szczególności tych, które dotyczą zmian w obowiązującym stanie prawnym. Obecnie, postępowanie mediacyjne w postępowaniu w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy, uregulowane zostało tylko w jednym przepisie – w art. 113 ustawy z dnia 2 grudnia 2009 r. o *izbach lekarskich*. Należy spostrzec, że *Regulamin wewnętrznego urzędowania rzeczników odpowiedzialności zawodowej*² oraz *Regulamin wewnętrznego urzędowania sądów lekarskich*³ problematyce mediacji nie poświęcają ani jednego zdania.

² *Regulamin wewnętrznego urzędowania rzeczników odpowiedzialności zawodowej*, Załącznik do Uchwały Nr 7 Nadzwyczajnego XIII Krajowego Zjazdu Lekarzy z dnia 14 maja 2016 r.

³ *Regulamin wewnętrznego urzędowania sądów lekarskich*, Załącznik do Uchwały Nr 4 Nadzwyczajnego XIII Krajowego Zjazdu Lekarzy z dnia 14 maja 2016 r.

Do analiz teoretycznych inspiruje, czy uregulowanie mediacji tylko w jednym przepisie jest wystarczające, żeby zrozumieć istotę i skuteczność tej formy rozwiązywania sporów, co być może przyczynia się do tak niewielkiego wykorzystywania mediacji w praktyce. Okazuje się bowiem, że od roku 2010 do końca roku 2020 rzecznicy odpowiedzialności zawodowej do postępowania mediacyjnego skierowali 93 sprawy, natomiast sądy lekarskie zaledwie 28 spraw. Przedstawione liczby skłaniają do refleksji, co jest przyczyną tak niewielkiego wykorzystania mającej ogromny potencjał, funkcjonującej od 12 lat instytucji mediacji w postępowaniach w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy.

Dylematy interpretacyjne pojawiają się w związku z rolą mediatora w postępowaniach w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy. Wskazać bowiem należy, że zgodnie z art. 113 ust. 3 ustawy z dnia 2 grudnia 2009 r. o *izbach lekarskich*, mediatorem może zostać tylko lekarz godny zaufania, wybierany przez radę lekarską na okres jednej kadencji. Ciekawym wątkiem jest zatem kwestia pełnienia funkcji mediatora w sporach między pacjentem a lekarzem tylko przez lekarza, w kontekście zasady bezstronności i neutralności mediacji.

Zastanawia również prawidłowość regulacji prawnych, w świetle których postępowanie mediacyjne prowadzone jest we właściwej terenowo izbie lekarskiej. Pojawia się w tym miejscu pytanie, czy izba lekarska, której członkiem jest obwiniony lekarz, może zostać uznana za miejsce neutralne i bezstronne z punktu widzenia pokrzywdzonego pacjenta.

Do rozważań w powyższym zakresie inspiruje także problematyka możliwości prowadzenia postępowania mediacyjnego w izbie lekarskiej, przez mediatora będącego lekarzem, w sprawach dotyczących konfliktów między lekarzami.

Ciekawą kwestią są także wskazywane korzyści wynikające z postępowania mediacyjnego, takie jak poprawa relacji uczestników na przyszłość, zmiana sposobu myślenia o konflikcie, zaistniałej sytuacji, co może mieć niezwykle istotne znaczenie w sporach pomiędzy lekarzami. Należy bowiem pamiętać, że lekarze, będący w konflikcie, już po zakończeniu postępowania przed sądem lekarskim, często zmuszeni są do dalszej współpracy w ramach jednego podmiotu leczniczego. Właściwa komunikacja i brak konfliktów w zespole ma realne przełożenie na jakość leczenia pacjentów, a także ich komfort.

Problematyka wykorzystania mediacji w postępowaniu w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy stanowi ciekawe zagadnienie pod względem praktycznym i teoretycznym, przy czym jest to problematyka rzadko podejmowana zarówno przez teoretyków, jak i praktyków. Ukazała się

dotychczas rozprawa doktorska Macieja Niezabitowskiego „Mediacja jako metoda rozwiązywania sporu w postępowaniu w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy”. W odróżnieniu od wspomnianej pracy, w swojej rozprawie oparłam się na wynikach badań aktowych i analizie spraw, które w toku postępowania przed organami izb lekarskich zostały skierowane do postępowania mediacyjnego. Ponadto, w celu zilustrowania specyfiki postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy, w którym to postępowaniu może znaleźć zastosowanie instytucja mediacji, opis postępowania przed rzecznikami odpowiedzialności zawodowej i sądami lekarskimi uzupełniłam o orzecznictwo Sądu Najwyższego⁴ dotyczące m.in.: negatywnych przesłanek procesowych postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy, konstrukcji zarzutów formułowanych przez rzeczników, możliwości stwierdzenia, że przewinienie zawodowe stanowi równocześnie przestępstwo, możliwości zasięgnięcia opinii biegłych lekarzy, składu orzekającego sądu lekarskiego, wyłączenia członka sądu lekarskiego, zawiadamiania stron postępowania o planowanych terminach czynności, postępowania dowodowego, rozpoznawania środków odwoławczych wnoszonych przez strony, zawieszenia postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej na czas toczącego się postępowania karnego dotyczącego tego samego czynu, możliwości wniesienia kasacji od orzeczenia Naczelnego Sądu Lekarskiego tylko w zakresie niewspółmierności kary.

Dodatkowo, w swojej pracy odnoszę się do wprowadzonego przepisu art. 178a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks postępowania karnego*⁵ (dalej: k.p.k.), stosowanego w postępowaniu w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy odpowiednio, zgodnie z którym nie wolno przesłuchiwać jako świadka mediatora co do faktów, o których dowiedział się od obwinionego lub pokrzywdzonego prowadząc postępowanie mediacyjne, z wyłączeniem informacji o przestępstwach, o których mowa w art. 240 § 1 *Kodeksu karnego*⁶ (dalej: k.k.). Powyższa zmiana w ramach obowiązujących przepisów stanowi niezwykle interesujące pole do rozważań w kontekście poufności mediacji.

⁴ Od 2015 r., uczestniczyłam we wszystkich rozprawach przed Sądem Najwyższym, w których rozpoznawane były kasacje od orzeczeń Naczelnego Sądu Lekarskiego. W sytuacji, kiedy Sąd Najwyższy wydał postanowienie o oddaleniu kasacji jako oczywiście bezzasadnej, co zgodnie z art. 535 § 3 k.p.k. nie wymaga pisemnego uzasadnienia, sporządzałam na podstawie ustnego uzasadnienia postanowienia notatki, które wykorzystywałam w niniejszej pracy.

⁵ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks postępowania karnego*, Dz.U.2021.534 t.j. ze zm.

⁶ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny*, Dz.U.2021.2345 t.j. ze zm.

Niniejsza praca stanowi próbę kompleksowej analizy instytucji mediacji w postępowaniu w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy i lekarzy dentyistów. Prowadzone rozważania oparte o analizę dogmatyczną i praktykę postępowania przed organami izb lekarskich stanowią podstawę do sformułowania wniosków *de lege ferenda*. W celu zilustrowania praktycznych aspektów funkcjonowania tej formy rozwiązywania sporów w izbach lekarskich, powołałam się na przeprowadzony z mediatorem Śląskiej Izby Lekarskiej w Katowicach dr. n. med. Zygfrydem Wawrzynkiem wywiad, w którym podzielił się on ze mną swoimi spostrzeżeniami z mediacji prowadzonych w postępowaniach w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy.

W trakcie badań aktowych szczególną uwagę zwróciłam na poniższe kwestie: liczbę spraw skierowanych do postępowania mediacyjnego z uwzględnieniem podziału na poszczególne okręgowe izby lekarskie, inicjatywę skierowania sprawy do mediacji, uczestników mediacji – czy mediacja odbyła się pomiędzy lekarzami, czy między lekarzem a pacjentem, liczbę lekarzy i liczbę lekarzy dentyistów, którzy wyrazili zgodę na przystąpienie do mediacji, czas między wpłynięciem skargi do rzecznika, a skierowaniem sprawy do mediacji, czas między skierowaniem sprawy do mediacji a rzeczywistym terminem mediacji, czas trwania mediacji, formę skierowania sprawy do mediacji, miejsce, w którym odbyła się mediacja, dokument sporządzony po przeprowadzonej mediacji, postanowienia ugody zawartej przed mediatorem izby lekarskiej, czynności podjęte przez okręgowego rzecznika odpowiedzialności zawodowej w przypadku zawarcia przez strony ugody po zakończonej mediacji.

W niniejszej pracy przedstawiłam zakres problematyki tematu w czterech rozdziałach, z których trzy poprzedzone są zagadnieniami wstępnymi oraz zakończone podsumowaniami, natomiast rozdział czwarty składa się z dwóch części: wyników i analizy badań aktowych i propozycji *de lege ferenda* oraz postulatów o charakterze dydaktyczno-edukacyjnym poprzedzonych wstępem i podsumowanych zakończeniem. Kompletny wykaz literatury dotyczący tematyki rozprawy, został zamieszczony w bibliografii.

W rozdziale I: „Odpowiedzialność zawodowa lekarzy i lekarzy dentyistów”, w celu ukazania specyfiki mediacji w odpowiedzialności wewnątrz-korporacyjnej lekarzy, opisuję na czym polega istota odpowiedzialności zawodowej. Odnoszę się do definicji odpowiedzialności zawodowej, a także kwestii terminologicznych związanych z zamiennym używaniem pojęć odpowiedzialności zawodowej i odpowiedzialności dyscyplinarnej lekarzy. Wskazuję także zasady odpowiedzialności zawodowej, zakres podmiotowy oraz podstawy odpowiedzialności zawodowej. Podejmuję także problematykę odpowiedzialności zawodowej lekarzy w świetle uchwał i stanowisk organów

izb lekarskich, a także, mającego coraz większe znaczenie problemu odpowiedzialności zawodowej lekarzy za czyny popełnione poza granicami Polski.

W rozdziale II: „Postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy i lekarzy dentyistów na gruncie ustawy z dnia 2 grudnia 2009 r. o *izbach lekarskich*” scharakteryzowałam tryb postępowania przed rzecznikiem odpowiedzialności zawodowej oraz sądem lekarskim, strony postępowania, a także odniosłam się do możliwości wniesienia kasacji od orzeczenia Naczelnego Sądu Lekarskiego, co pozwala na kontrolę orzecznictwa wewnątrzcorporacyjnego przez Sąd Najwyższy, który sprawuje wymiar sprawiedliwości w Rzeczypospolitej Polskiej.

W rozdziale III: „Mediacja w postępowaniu w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy i lekarzy dentyistów na gruncie ustawy z dnia 2 grudnia 2009 r. o *izbach lekarskich*” odniosłam się wprost do przepisów regulujących problematykę postępowania mediacyjnego w postępowaniu w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy i lekarzy dentyistów, ze szczególnym uwzględnieniem: definicji i podstawowych zasad mediacji, możliwości prowadzenia mediacji tylko przez lekarza-mediatora oraz prowadzenia mediacji na terenie izby lekarskiej, praw i obowiązków mediatora w zakresie zapoznania się z aktami postępowania, informowania stron o mediacji, a także sporządzenia sprawozdania przekazywanego rzecznikowi izby lekarskiej lub sądowi lekarskiemu. Odniosłam się również do katalogu spraw, które w mojej ocenie w szczególności powinny być kierowane do postępowania mediacyjnego oraz konsekwencji zawarcia ugody przed mediatorem izby lekarskiej na bieg postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy. Przedstawiłam także tryb postępowania przed wojewódzką komisją do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych i dokonałam jego porównania z zasadami postępowania mediacyjnego.

W rozdziale IV: „Mediacja w postępowaniu w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy i lekarzy dentyistów w świetle wyników badań aktowych oraz proponowane zmiany w zakresie obowiązujących przepisów ustawy z dnia 2 grudnia 2009 r. o *izbach lekarskich* oraz regulaminu *wewnętrznego urzędowania rzeczników odpowiedzialności zawodowej*, które mogłyby przyczynić się do rozwoju postępowania mediacyjnego”, przedstawiłam wyniki przeprowadzonych badań aktowych, a także postulaty dotyczące zmian w ustawie z dnia 2 grudnia 2009 r. o *izbach lekarskich* i w regulaminie *wewnętrznego urzędowania rzeczników odpowiedzialności zawodowej*.

Zebrane dane przedstawiłam w sposób opisowy i graficzny w celu zwiększenia czytelności.